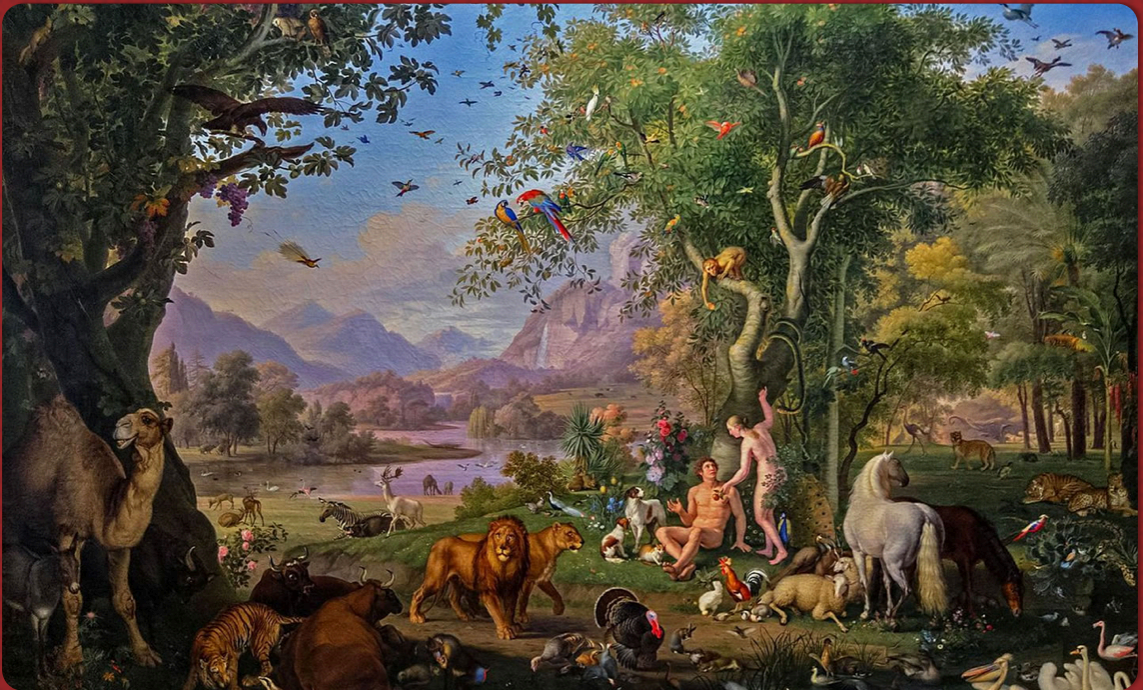

WIE IS DE MENS?

EEN BIJBELS-BIOLOGISCHE BLIK

INHOUDSOPGAVE

TEN GELEIDE	1
COLOFON	2
INHOUDSOPGAVE	3
DEEL 1: IN DE GRONDVERF	5
A. OVER DE WETENSCHAP	7
B. BIJBEL EN WETENSCHAP	13
DEEL 2: HET SCHILDERIJ	21
1. DE SCHEPPING VAN DE MENS	23
2. DE MENS IS GEEN AAP	33
3. ADAM GESCHAPEN - NIET UITGEKOZEN	43
4. VAL EN VERVAL	49
5. KAIN EN ABEL	57
6. MANNELIJK EN VROUWELIJK	63
7. HET HUWELIJK	79
8. BIJBELS CELIBAAT	91
9. DE UNIEKE MENS	97
NAWOORD	111
VOOR VERDERE STUDIE	113

BOXEN MET EXTRA TOELICHTING

BOX 1	Uit het gebed van Kepler	8
BOX 2	Genres in de Bijbel - hoe lees ik?	14
BOX 3	Meerdere lagen	14
BOX 4	Een plasje melk	20
BOX 5	God spreekt	20
BOX 6	In het begin schiep God	23
BOX 7	Meer over Genesis	24
BOX 8	Genesis 1 en 2 vullen elkaar aan	26
BOX 9	De complexe, hoog-georganiseerde cel	28
BOX 10	Ons lichaam, beeld van God?	29
BOX 11	Een geestelijk lichaam	30
BOX 12	Het vitamine C argument	41
BOX 13	Greg Haslam schreef	46
BOX 14	De val van satan - de duivel	49
BOX 15	Mitochondriale Eva	51
BOX 16	Verval, entropie en informatie	52
BOX 17	Over het y-chromosoom	53
BOX 18	Trouwde Kaïn met een zus van hem?	58
BOX 19	Tienmaal HEERE	60
BOX 20	Kaïn's manier van 'Bijbellezen'	61
BOX 21	Onzeker over het geslacht?	63
BOX 22	Naar uw man zal uw begeerte uitgaan	74
BOX 23	Kinderen en zonen in het NT	75
BOX 24	Hoofdschap en hoofdbedekking	77
BOX 25	Onze eredienst	78
BOX 26	De bijzondere operatie van Adam	80
BOX 27	Hechting bij lichamelijk contact	84
BOX 28	Wat God heeft samengevoegd - hoe krijg je de juiste partner?	85
BOX 29	Geboorteregeling	90
BOX 30	Materialisme (fysicalisme)	97
BOX 31	Zit ons 'ik' in de hersenen?	98
BOX 32	Onze ongelofelijke hersenen	103
BOX 33	Impact van de vroege kerk	104
BOX 34	Expressief individualisme versus liefde	105
BOX 34	DNA na de opstanding?	108

DEEL 1: IN DE GRONDVERF

Wie is de mens? Dat is een lastige vraag, die voor een deel al beantwoord wordt doordat we die vraag kunnen stellen. Een mier, een eik, een boterbloem, een leeuw, een kikker of een olifant zullen die vraag niet stellen - en een aap ook niet.

In dit boek gaan we op zoek naar antwoorden op die vraag en daarvoor duiken we in de Bijbel en de biologie, in de Schriftuur en de natuur - en we kunnen niet om de cultuur en een stukje filosofie heen.

Christenen hebben altijd beleden dat God als het ware twee boeken heeft geschreven: de Bijbel is Gods Woord, maar Zijn handtekening is ook in de natuur te zien. Dus als we op zoek gaan naar onze eigen identiteit, is het logisch dat er overeenstemming is tussen die twee boeken, tussen wat de Schrift zegt en wat we zien in onze biologie.

Maar Bijbel en wetenschap lijken op gespannen voet met elkaar te staan - zo wordt althans beweerd. Op het christelijk erf horen we dan ook stemmen dat het verhaal van de evolutie het wetenschappelijke verhaal is dat we toch maar moeten omarmen - en tegelijk laten staan dat God de Schepper is. Dat wringt nog het meest als we het over onszelf hebben, als we willen ontdekken wie de mens eigenlijk is.

Dus: voordat we aan de eigenlijke vraag toekomen en proberen om het schilderij van de Mens op het doek te zetten, eerst maar even het doek goed in de grondverf zetten, als het ware.

In dit eerste deel van dit boek besteed ik daarom eerst aandacht aan wat we onder wetenschap verstaan (en vertel daarbij een stukje geschiedenis) en wat de beperkingen daarvan zijn (A) om daarna dieper in te gaan op de relatie tussen Bijbel en wetenschap (B). Veel daarvan kwam ook al aan bod in mijn vorige boek. Tegen die achtergrond gaan we daarna aan de slag met ons eigenlijke onderwerp. In het laatste hoofdstuk leg ik dan de laatste hand aan het schilderij van de mens. Van harte nodig ik je uit om mee te gaan op deze ontdekkingsreis. Soms verwijs ik voor verdere verdieping naar mijn website: keesfieggan.nl.

A. OVER DE WETENSCHAP

De mens is creatief. Adam gaf namen aan alle dieren en moest de Hof bewerken en bewaren. De schepping mocht ontwikkeld worden. Landbouw, gereedschap, het wiel en in de laatste jaren ruimtevaart, computers en biotechnologie: natuurwetenschap en techniek bepalen steeds meer ons leven. Hoe werkt wetenschap eigenlijk? Wat wordt er bedoeld, als er staat “wetenschappelijk bewezen”?

Hoe wetenschap werkt

Wetenschap is niet: *simpelweg ontdekken hoe alles in elkaar zit*. Als we onderzoek doen, levert dat gegevens op (data), maar die data vragen altijd om interpretatie. Wetenschap betekent in elk geval dat je vragen stelt, onderzoek doet, conclusies trekt, theorieën opstelt en toetst. Wat je onderzoekt en hoe je dat doet, hangt o.a. af van je interesse en met welke ideeën je bent opgegroeid. Wetenschappers zijn mensen: ze hebben vooronderstellingen, hebben niet allemaal dezelfde motieven. Wetenschap heeft naar haar aard een beperkte geldigheid: we beschrijven veel, maar kunnen lang niet altijd de oorzaken ontdekken.

Theorievorming

In de natuurwetenschap werken we met waarnemingen en experimenten. Daarmee proberen we theorieën te ondersteunen, maar het is een misverstand dat die altijd vanzelf volgen uit de waarnemingen die we doen. Het komt nogal eens voor dat er eerst een theorie (of een model) is en dat het bewijs pas later volgt. Of dat er meer theorieën of modellen zijn om dezelfde

serie waarnemingen te verklaren. Dat is heel duidelijk het geval geweest bij de vraag of de zon om de aarde draait of dat de aarde om zijn as draait (en jaarlijks om de zon). Toen Copernicus met zijn model kwam (waarbij de zon stilstaat in het centrum van het zonnestelsel - dat heet het heliocentrische model), kon hij geen enkele nieuwe waarneming aanvoeren. Hij vond het logischer en mooier. Pas later werden er ondersteunende waarnemingen gedaan. Dat gebeurde stap voor stap en het duurde een paar eeuwen voordat het idee van een ‘stilstaande’ zon algemeen werd aangenomen. Voor meer zie de mijn website: keesfiegggen.nl > wetenschap > heelal.

Wetenschap in vroeger tijd

De wetenschap in oude culturen was vaak nauw verbonden met religie. Sterrenkunde had veel te maken met astrologie, goden waren overal aanwezig (in de levende en de levenloze natuur: *animisme*). De mens moest de goden te vriend houden met offers en rituelen. Denk maar aan hoe een Hindoe omgaat met (witte) koeien: voor hem zijn dat heilige dieren.

B. BIJBEL EN WETENSCHAP

De Bijbel is toch vooral een geloofsboek? Wat kunnen wetenschappers daar nu mee? Dat vraagt om beter en nauwkeuriger kijken. Wat is de Bijbel voor soort boek? Wat voor soort informatie kunnen we daarin vinden en kunnen wetenschappers die informatie gebruiken - en hoe dan?

Vragen over wat je leest

"Zon, sta stil ..." roept Jozua uit - en het gebeurt, zo lezen we in Jozua 10: een dag lang blijft de zon stilstaan aan de hemel. Als teken aan Hizkia gaat diezelfde zon zelfs terug in zijn baan (Jesaja 38:7). Dit roept vragen op: kan de zon echt stilstaan aan de hemel of zelfs teruggaan? En nog veel groter: is er echt een Schepper die in zes dagen de wereld gemaakt heeft? Vaak wordt de Bijbel tegenover de wetenschap geplaatst, alsof het alleen maar een 'geloofsboek' is. Maar voor veel christenen heeft de Bijbel op alle terreinen gezag. Hoe werkt dat dan? Volgens Paulus (in Rom.1:20) zul je bij het onderzoek aan de schepping een Schepper ontdekken. Nogal wat wetenschappers van naam hebben inderdaad in de schepping de majesteit van de Schepper gezien!

Geen wetenschappelijk handboek

Nee inderdaad: de Bijbel is geen natuurwetenschappelijk handboek, het spreekt ook geen wetenschappelijke taal. Toch gebruiken christen-wetenschappers bijbelse gegevens, maar dan als *basis voor modelvorming*. De Bijbel is voor hen een (onfeilbare) bron van informatie en inspiratie voor hun wetenschappelijke

werk. Dat werk is feilbaar en als ze een theorie of een model ontwikkelen, moet dat wetenschappelijk toetsbaar zijn. Wat voor waarheid bevat de Bijbel dan wel? Allereerst dienen we ons te realiseren dat de Bijbel niet voor wetenschappers is geschreven, maar voor alle mensen. De taal is 'alledaags', het geeft wat we een *kijkbeeld* zouden kunnen noemen. Een paar voorbeelden maken dit duidelijk.

- a. Als je in de Bijbel "alle soorten vogels" leest, is dat inclusief vleermuizen. Het gaat om 'alle soorten *gevleugelden*' (dus ook vliegende dino's)
- b. Zonsopgang en zonsondergang is dagelijks spraakgebruik. Dat zegt niets over de vraag of de zon om de aarde draait of de aarde om haar as. We spreken nog steeds over zonsopgang, terwijl we 'weten' dat dat niet 'waar' is. De manier waarop Genesis 1 spreekt over de schepping van het licht en dag en nacht past trouwens heel goed bij een draaiende aarde.
- c. De Bijbel rekent haas en konijn onder de herkauwers. In zekere zin zijn ze dat ook (al doen ze dat anders dan koeien): ze produceren harde en zachte keutels - de zachte eten ze weer op! Lange tijd wisten we dit trouwens niet.

BOX 2: Genres in de Bijbel - hoe lees ik?

Bijbelschrijvers schrijven op verschillende manieren, soms meer feitelijk, soms dichtertlijk, soms profetisch en soms gebruiken ze meer symbolische taal.

- De historische boeken vertellen wat er is gebeurd, op een feitelijke manier. Dat wil niet zeggen dat ze alle feiten weergeven - soms zouden we meer willen weten. De boeken van Mozes en Jozua t/m Kronieken zijn in deze stijl geschreven.
- Dichtertlijke taal ziet er in de Bijbel anders uit dan wij gewend zijn. Poëzie maakt gebruik van parallelisme, contrast en versterking. Lees maar hoe in de Psalmen de tweede regel vaak een uitbreiding van de eerste is, of een contrast ermee vormt, of hetzelfde anders zegt. Denk aan: *Hij sprak en het was er, Hij gebod en het stond er* (Psalm 33:9) of: *De HEERE kent de weg van de rechtvaardigen, maar de weg van de goddelozen vergaat* (Psalm 1:6). Deze taal wil trouwens niet zeggen dat er geen juiste informatie gegeven wordt.
- Profetische boeken gebruiken vaak dichtertlijke taal, maar ook vaak symbolische taal. Die taal is veelal makkelijk te herkennen: het Medisch-Perzische rijk wordt als een beer beschreven, de Heer Jezus als het Lam en als een Leeuw. Die symbolische taal beschrijft wel een werkelijkheid: de geitenbok in Daniël 8 laat zien hoe Alexander de Grote een groot deel van de wereld zou veroveren (namelijk heel snel).

BOX 3: Meerdere lagen

De Bijbel kan vaak op een aantal niveau's gelezen worden. Dat wisten de kerkvaders al. Als die de zes scheppingsdagen allegorisch uitlegden, was dat een extra betekenis-laag: de historische betekenis bleef voor hen gewoon staan. Veel Bijbelgedeelten hebben zeker drie lagen:

1. De historische laag: *dit is er gebeurd*. Opgeschreven is dan wat van belang is voor het vervolg. Denk aan het Pascha: dat is nauw verbonden met de bevrijding van Israël uit Egypte.
2. De geestelijke betekenis: voor mij of voor de hele kerk, *wat kunnen wij er van leren?* Deze betekenis wortelt in de historische laag. Het Pascha vertelt mij dat ik achter het bloed van het Lam mag schuilen. Dat vieren we bij het avondmaal.
3. Een profetische betekenis: *wat betekent dit voor de toekomst?* Soms is een deel daarvan al vervuld. Bij het Pascha is dat zeker het geval, namelijk bij het sterven van de Heer Jezus. Hij stierf op het feest van het Pascha en Paulus zegt dan ook dat ook ons Paaslam is geslacht: Christus (1Kor.5:7).

DEEL 2: HET SCHILDERIJ

Het antwoord op de vraag naar onze identiteit, naar wie de mens ten diepste is, willen we allereerst zoeken in de Bijbel. De HEERE God heeft zich, zo geloof ik met heel mijn hart, in Zijn Woord geopenbaard. Hij heeft ons daarin verteld waar wij vandaan komen en wat onze positie in deze schepping is.

De biologie van de mens is ook van groot belang: we hebben heel wat fysiologie gemeen met andere schepselen, maar we zijn in onze biologie toch ook anders - juist omdat we tevens geestelijke wezens zijn.

De Bijbel is Gods Woord, maar Gods handtekening is ook in de natuur te zien. Ook Paulus spreekt daarover. Hij daagt ons als het ware uit om in de schepping de eeuwige kracht en goddelijkheid van de Schepper te ontdekken. In zijn onderwijs (in zijn brieven) zegt hij soms ook dingen als 'leert de natuur u niet?' en spreekt hij over 'tegennatuurlijke omgang'. Onze biologie telt mee en we kunnen heel wat daarvan leren.

In het eerste deel van dit boek hebben we het doek van het schilderij van de mens in de grondverf gezet, aandacht besteed aan de aard en de beperkingen van de wetenschap en aan de relatie tussen Bijbel en wetenschap.

Tegen die achtergrond gaan we nu aan de slag met ons eigenlijke onderwerp: Wie is de Mens? We beginnen bij het begin, bij wat de Bijbel ons vertelt over onze oorsprong: de schepping van Adam. We kijken vervolgens naar de verschillen tussen apen en mensen (de mens is geen aap ...) en bespreken de argumenten tegen theïstische evolutie. De val vertelt ons meer over wie we zijn, net als de geschiedenis van Kaïn en Abel - en wat er verder volgt.

Als we spreken over de verschillen tussen man en vrouw duiken we zowel diep in de biologie als in wat de Schrift ons hierover zegt. Het huwelijk is een logisch volgend onderwerp, maar ook is er een apart hoofdstuk over het Bijbelse celibaat - een typisch NT-onderwerp.

Tenslotte duiken we dieper in de vraag hoe uniek de mens is: in het laatste hoofdstuk proberen we het schilderij af te maken. Zo krijgen we hopelijk een helder antwoord op onze vraag: wie is de mens?

1. DE SCHEPPING VAN DE MENS

Wij mensen nemen een bijzondere positie in Gods schepping in. We leven in twee werelden: de materiële en de geestelijke. Dat onderscheidt ons van de dieren. Voor een goed begrip is het goed om net als Jezus (Mat.19:4) terug te gaan naar het begin. Hoe heeft God de mens gemaakt?

In het begin

In Genesis 1:1 lezen we allereerst dat God de hemelen (met o.a. de engelen) en de aarde schiep. Daarin zit al een diepere betekenis: wij mensen hebben met allebei de sferen te maken, met zowel de hemelse als de aardse werkelijkheid, met zowel de geestelijke als de materiële wereld. Denk aan wat C.S. Lewis schreef: *“Het is niet goed om te proberen geestelijker te zijn dan God. God heeft nooit bedoeld dat de mens een puur geestelijk wezen zou zijn. Hij houdt van materie. Hij heeft het uitgevonden.”*

Het is goed om daar eerst eens even goed over na te denken. Aan het einde van de scheppingsweek (op de zesde dag) zag God alles wat Hij gemaakt had, en zie, *het was zeer goed* (Genesis 1:31). Die uitspraak

slaat op de hele schepping en dus ook op de materie. Er is geen reden om materie als minderwaardig te beschouwen. Dat spreekt te meer als we gaan ontdekken hoe bijzonder Gods schepping is als je de biologische werkelijkheid induikt, alleen al de cel is zo bijzonder! Je blijft je verbazen over de complexiteit, je hart vult zich met verwondering en op je lippen komt een lofzang op Hem die dit alles zo bedacht en gemaakt heeft!

Naar Gods beeld

Op de vijfde dag staat er opnieuw dat God schiep: de dieren zijn echt iets nieuws. Dieren (zeker de zoogdieren en de vogels) hebben een *ziel*, al is die anders dan die van ons: ze zijn echt aan de aarde gebonden, hebben geen geestelijk leven.

BOX 6: In het begin schiep God

In dit eerste vers leren we al gelijk drie dingen:

- 1. Genesis gaat terug naar het allereerste begin (zie ook BOX 7: Meer over Genesis).*
- 2. God is ‘Elohim’ - dat is meervoud - maar ‘schiep’ staat in het enkelvoud. De Zoon is de uitvoerder van Gods schepping (Joh.1, Kol.1, Hebr.1) en Gods Geest zweeft (of broedt) over de wateren in Genesis 1:2. Dit toont ons een Drie-enig God. God is Eén (Deut. 6:4), dat is ‘echad’: een ‘meervoudige eenheid, dat wordt ook gebruikt in Gen. 2:24 (man en vrouw worden één). Een ander Hebreeuws woord voor ‘één’ is ondeelbaar en wordt vooral als telwoord gebruikt (‘yachid’).*
- 3. Schiep is ‘bara’, dat alleen voor Gods scheppende werk wordt gebruikt. In Genesis 1 zien we het in vers 1, vers 21 en vers 27.*

2. DE MENS IS GEEN AAP

Het idee dat Mens en mensaap dezelfde voorouders hebben, heeft tot heel wat discussie geleid. Wat zijn de verschillen eigenlijk en hoe logisch is verwantschap? Wie goed naar de gegevens kijkt, zal ontdekken dat het Bijbelse uitgangspunt toch niet zo gek is. De Mens is een uniek en apart basistype - en niet ontstaan uit Aapachtige voorouders.

Waar kunnen we naar kijken?

Inderdaad lijken mensapen zoals Gorilla en Chimpanseë wel wat op ons. Maar dat zegt niet zoveel - zo is een Tasmaanse wolf een buideldier en dus echt anders dan 'onze' wolf. We moeten dus beter kijken.

Als het gaat om fossielen kunnen we kijken naar lichaamsbouw, schedelinhoud en -vorm, de binnenkant van de schedel (met daarin de afdruk van de hersenen) en de afdruk van de halfcirkelvormige kanalen van het evenwichtsorgaan.

DNA, gedrag en taal zeggen meer over een eventuele verwantschap, maar fossielen leren ons daar weinig over. We zullen dus zeker naar de verschillen tussen de huidige mens en de huidige mensapen moeten kijken.

Reconstructie van fossielen

Van fossiele Hominiden (mensachtigen) hebben we bijna alleen (vaak onvolledige) skeletten. Om uit te maken of dat mensen of mensapen zijn, kijken we vooral naar de schedel (vorm en inhoud) en het bekken. Reconstructies op grond van maar enkele resten zijn soms speculatief. Dat hoeft niet onverantwoord te zijn als onderzoekers zich maar baseren op zoveel mogelijk

wetenschappelijke feiten en laten zien wat ze doen. Als een skelet vrijwel volledig is, kun je de grootte en de aanhechting van de spieren behoorlijk reconstrueren. Kraakbeen is veelal verdwenen, waardoor de neusvorm onzeker wordt. Beharing en gelaatsuitdrukkingen zijn altijd pure speculatie. De Neanderthaler werd eerder wel afgebeeld als een rechtop lopende aap met volledige beharing - daar is men van teruggekomen: hij wordt (o.a. vanwege zijn schedelinhoud) als of een ondersoort van Homo sapiens of een aparte soort beschouwd (Homo neanderthalensis). Zie verderop voor meer.

Interpretatie van fossielen

Een verschil in bouw heeft niet altijd direct te maken met een verschil in DNA. Zaken als klimaat, gebreksziekten en voedsel kunnen een vrij grote invloed hebben op de vorm van de schedel en de botten. In de tropen zijn een donkere huid en een platte neus een voordeel. Met een lichte huid en een lange neus trek je liever naar noordelijker streken: daarmee kun je wel genoeg vitamine D aanmaken. Maar de kleur van de huid (bij de mens van belang) en beharing vind je niet bij fossielen.

3. ADAM GESCHAPEN - NIET UITGEKOZEN

Waarom, zo zeggen sommige wetenschappers en zelfs sommige theologen, kunnen Schepping en evolutie niet samengaan? Waarom zou Adam niet door God kunnen zijn uitgekozen uit een groep verder ontwikkelde mensapen om het hoofd van het eerste mensengeslacht te worden? Dat is theïstische evolutie. In dit hoofdstuk ga ik in op hun visie op de oorsprong van de mens. Voor meer over theïstische evolutie zie keesfiegggen.nl > mens.

Waar komt Adam vandaan?

Wie kiest voor theïstische evolutie (hierna TE), moet een keuze maken hoe dan de mens toch naar Gods beeld geschapen kan zijn, hoe de mens aan een speciale relatie met God komt. Hiervoor zijn verschillende opties beschikbaar (zie Ouweneel en Paul), waarvan ik er hier twee wil bespreken. De eerste is dat op een gegeven moment God een paar hominiden (geëvolueerde mensapen) heeft genomen en daar echte mensen van heeft gemaakt door Zijn Adem in hen te blazen.

De tweede optie is dat God Adam en Eva gewoon uit een groep 'bijna-mensen' heeft uitgekozen - en een relatie met God en eeuwig leven heeft aangeboden. Adam werd daarmee stamhoofd en kreeg de verantwoordelijkheid om aan God gehoorzaam te zijn. De zondeval is in deze optie eigenlijk een 'terugval'.

In beide gevallen gaat er een heel proces van evolutie vooraf aan de schepping of verkiezing van de mens. Dood en verderf waren er dus al voor de zondeval van Genesis 3 en het grootste deel van de schepping is door evolutie tot stand gekomen.

En zie het was zeer goed

"God zag dat het goed was" is moeilijk te rijmen met een proces van natuurlijke selectie waarin de best aangepaste overleeft en de zwakkere sterft. God selecteert niet op die manier, niet door de dood. In het Nieuwe Testament zien we dat Jezus zich juist het lot van de zwaksten en slecht aangepasten aantrekt: *'blinden worden ziende en lammen wandelen, melaatsen worden gereinigd, doven horen, doden worden opgewekt en armen ontvangen het evangelie'* (Mat.11:5).

Tegenover de slogan 'brutalen hebben de halve wereld' plaatst Hij: *'Gelukkig de zachtmoedigen, want zij zullen de aarde beërven'* (Mat.5:5). Bij de evolutie is er sprake van 'ellebogenwerk', maar in het Koninkrijk van God moeten we leren elkaar dienen, is er veel waardering voor nederigheid en zachtmoedigheid.

Strijd om het bestaan

De Bijbel spreekt over een goed begin. Pas na de zondeval zien we degeneratie, zoals Paulus later schrijft: *'de hele schepping zucht en is in barensood'* (Rom.8:22). In het begin was het nog geen probleem als

4. VAL EN VERVAL

God heeft de mens gemaakt naar Zijn beeld. Maar helaas - er zijn krassen op dat beeld gekomen: de mens is gevallen. Die val heeft grote gevolgen voor de vraag wie de mens is. Er is gelukkig nog steeds een toekomst, in Christus, maar er is door de val ook verval opgetreden en ons denken is verduisterd geraakt.

Omdenken

In Genesis 3 lezen we hoe de slang (daar zit de satan achter - de tegenstander, zie Op.12:9) erin slaagt om de vrouw anders te laten denken over de werkelijkheid. Hij doet dat allereerst door twijfel te zaaien: *Is het echt zo dat God gezegd heeft?* Hij maakt gebruik van een leugen om God als een strenge God af te schilderen, alsof Hij de mens niets gunt. Het tegendeel was natuurlijk waar: in de Hof van Eden hadden de man en de vrouw een woud van mogelijkheden, allerlei vruchtbomen stonden tot hun beschikking. Zijn volgende

zet was al even leugenachtig en het gif van de achterdocht zat daar opnieuw volop in. Deze leugen was een halve waarheid: door te eten van de boom van de kennis van goed en kwaad zouden ze inderdaad in zekere zin als God worden. We lezen immers verderop: *Toen zei de HEERE God: Zie, de mens is geworden als één van Ons, omdat hij goed en kwaad kent* (3: 22).

Een dubbel probleem

Wat was dan het probleem? Het gif dat de duivel (*dooreenwerper*) plantte, was het gif van de *onafhankelijkheid*: ik bepaal zelf

BOX 14: De val van satan - de duivel

De Schrift levert ons beperkte informatie over de val de satan. Uitleggers zijn het er veelal over eens dat Jesaja 14:12-15 en Ezechiël 28:11-19 ons meer informatie geven. Achter de vorsten van Babel en Tyrus zit de vorst van de duisternis. Eerst was hij Lucifer, wat lichtdrager betekent, en een prachtige, beschuttende cherub in Eden. Maar hij wilde zijn troon boven de sterren zetten, gelijk zijn aan de Allerhoogste - en zo werd er ongerechtigheid in hem gevonden.

Mogelijk dat de positie die God aan de mens gaf in hem jaloezie opwekte - hij wilde immers de belangrijkste zijn. 'Hoogmoed komt voor de val' zeggen we dan en dat is van toepassing op wat er in Eden gebeurde. Hoogmoed van Lucifer maakte van deze lichtdrager de vorst van de duisternis, leidde zijn eigen val in en de val van de mens.

De duivel (dooreenwerper) gooit de waarheid over God en de schepping door elkaar - en maakt daardoor ook scheiding tussen de mens en zijn Schepper en zijn medeschepselen. De duivel is ook de satan, de tegenstander, de ultieme opstandeling - hij heeft de mens ertoe verleid om in opstand te komen tegen God: dat is de kern van de zonde. We zijn van God vervreemd, missen het doel waarvoor we zijn gemaakt.

6. MANNELIJK EN VROUWELIJK ¹

Mannen en vrouwen verschillen principieel van elkaar en vullen elkaar aan op een bijzondere manier. Bij die verschillen gaat het niet alleen om de geslachtsorganen: ze zitten dieper, hebben te maken met verschillen in expressie van genen en met de effecten die hormonen op ons lichaam hebben. In de medische wereld groeit de aandacht voor die verschillen. Het onderscheid tussen man en vrouw hoort bij het scheppingsontwerp, bij Gods bedoeling met ons leven als mannen en vrouwen, zowel in huwelijk en gezin als in de gemeente.

Man en vrouw

We onderscheiden primaire en secundaire geslachtskenmerken. De primaire zijn bij de geboorte aanwezig - daardoor weten we bijna altijd of er een jongetje of een meisje geboren wordt. Niet alles van die primaire kenmerken is zichtbaar: bij een meisje is een groot deel verborgen (ovaria, eileiders, baarmoeder), bij een jongetje zijn soms de teelballen nog niet ingedaald. De ontwikkeling van die kenmerken vindt plaats tijdens de zwangerschap, vindt zijn oorsprong in de geslachtschromosomen. De mens heeft 46 chromosomen, dat zijn 23 paren. Van elk paar komt er eentje van de vader en de andere van de moeder. Bij de meiose (de celdeling die tot de vorming van geslachtscellen leidt), liggen ze netjes gepaard. Dan valt op dat bij mannen één paar chromosomen ongelijk is van vorm en grootte - bij vrouwen is dat niet zo. Naar de vorm van die chromosomen spreken we over XX bij vrouwen en Xy bij mannen: de geslachtschromosomen. Die zijn beslissend voor de ontwikkeling tot man of vrouw.

Het y-chromosoom (zie ook BOX 17) is een stuk kleiner dan een X-chromosoom. Het bevat enkele unieke genen. Eén van die genen zet een cascade van reacties in gang, waardoor veel genen - op allerlei plaatsen in de chromosomen - anders gelezen worden. Daardoor ontwikkelen het lichaam en de hersenen mannelijke kenmerken. Die kenmerken vind je in veel weefsels en organen terug.

BOX 21: Onzeker over het geslacht?

Heel soms is er bij de geboorte een mix van geslachtskenmerken aanwezig of is de baby zelfs uiterlijk vrouwelijk, maar heeft (mannelijke) Xy-chromosomen. We spreken dan van intersekse of DSD (disorders of sex development). Dat komt gewoonlijk door een mutatie, een defect in een gen. Sommigen komen tot zo'n 1,7% van de geboortes, maar dat is inclusief condities waarbij het geslacht wel gelijk duidelijk is (en je dus niet van intersekse kunt spreken). Daarom is 0,1 tot maximaal 0,2% een betere schatting.

¹Het biologische deel van dit hoofdstuk is uitgebreider te vinden in een boek over genderdysforie en transgenderisme dat in 2025 verschijnt onder redactie van Elise van Hoek, Henk Jochemsen, Bart Jan Spruyt en Tineke van der Waal. Daar zijn ook alle bronnen opgenomen.

Epigenetische verschillen

De verschillende ontwikkeling van mannen en vrouwen wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door *verschil in gebruik* van in principe dezelfde genen.

Het is logisch dat we niet altijd en overall dezelfde genen gebruiken: genen kunnen worden aan- of uitgezet via regulator-genen, die veelal hele series genen (programma's) aan- of uitzetten.. Die 'aan' of 'uit' stand kan aan dochtercellen worden doorgegeven. Voor levercellen zijn andere genen nodig dan voor cellen in je oog. Het DNA van levercellen staat dus in de 'lever-stand'. Zo ontstaan er verschillen in het DNA tussen verschillende *organen*. Die verschillen ontstaan ook tussen verschillende *individuen* (zelfs als ze hetzelfde DNA hebben zoals een eeneiige tweeling) door het gebruik dat we van ons DNA maken — dat zijn *epigenetische* verschillen. De epigenetica bestudeert wat er bovenop ('epi') de genetica gebeurt, hoe genen dus worden gebruikt, d.w.z. tot expressie komen.

Genen kunnen dus worden aan- of uitgezet (wel of niet gebruikt), maar er kan ook een verschil in mate van expressie zijn, dus hoe vaak een gen wordt gebruikt - alsof je aan een volumeknop draait.

Ook kunnen genen per soort weefsel voor andere eiwitten coderen - dan worden ze anders *gelezen*, wordt een ander deel van de code gebruikt. Ook dat zorgt voor een verschil in eigenschappen.

Deze drie verschillen (aan of uit, hoeveel aflezen en *anders* lezen) zitten ook achter de verschillen tussen mannen en vrouwen.

Verschillen in genregulatie

Een deel van het erfelijk materiaal is *uitgezet* in het ene geslacht en *actief* in het andere. Als het gaat om verschillen tussen mannen en vrouwen, ligt het voor de hand te denken aan wat met de voortplanting te maken heeft. Bij vrouwen zijn de genen uitgezet voor de eiwitten die de staart van een spermacel laten bewegen. Veel genen die bij vrouwen actief zijn in de borsten, staan bij mannen uit.

Maar die verschillen uiten zich ook in weefsels die niet met de voorplanting te maken hebben. Zo zijn skeletspieren, de huid, onderhuids vetweefsel, de hersenen en het hart bij mannen anders dan bij vrouwen. Dat komt doordat ongeveer een derde van de eiwit-coderende genen bij mannen in veel weefsels *anders worden gelezen* dan bij vrouwen. Door dat sekse-specifiek lezen worden die genen (inclusief een aantal genen op het X-chromosoom) in andere eiwitten vertaald.

Die verschillen blijken ook uit de manier waarop bijvoorbeeld hart- en vaatziekten en autisme zich uiten. Dat komt de laatste jaren steeds beter in beeld. Verderop meer over die verschillen.

Testosteron voor de geboorte

Op het Y-chromosoom vinden we het SRY regulator-gen. Dat zorgt ervoor dat veel genen bij mannen anders worden gelezen dan bij vrouwen. Samen met andere genen (op het X-chromosoom en op andere chromosomen) brengt het vanaf de zesde week de vorming van de testes op gang bij een mannelijk embryo.

Hoofdschap en scheppingsorde

Heel duidelijk verwijst Paulus naar de scheppingsorde in 1 Kor.11:12-16. Drie 'hoofdschappen' worden genoemd:

- * God is het hoofd van Christus. De mens Jezus Christus staat onder God - Hij was zijn hele leven gehoorzaam aan zijn God en Vader. Christus ontleent zijn gezag dan ook aan God.
- * Christus is het hoofd van iedere man: elke man is onderworpen aan Hem. Elke christen-man dient dat te laten zien, dat hij geen 'baas in eigen huis' is, geen rebel, niet zomaar zijn eigen beslissingen neemt - maar afhankelijk is van Hem en zijn gezag dan ook aan Hem ontleent.
- * De man is het hoofd van de vrouw. Dat geldt niet alleen binnen het huwelijk (zoals Ef.5:22,23 ons leert), want hier wordt het algemeen gesteld: *de* man is hoofd van *de* vrouw¹.

Vooral die laatste waarheid staat onder druk, maar ze is verbonden met de beide andere. Elke christen-vrouw kan haar voorbeeld nemen aan Christus: Hij is immers onderworpen aan zijn God en Vader - en heeft dat ook vaak gezegd en getoond (Joh.4:34, 5:19, 5:30, 8:29, 10:18 en 17:4 - zie ook H 9).

En elke christen-man kan in Christus ook zijn voorbeeld zien, op welke manier hij leiding zou moeten geven - onderworpen aan de wil van zijn Hoofd.

Dit gedeelte gaat ook over haarlengte en hoofdbedekking, allebei in verband met dat hoofdschap. Meer daarover in BOX 24.

Conclusie (2)

Mannelijkheid en vrouwelijkheid vormen een essentieel onderdeel van ons mens-zijn. Man en vrouw zijn verschillend en vullen elkaar aan - niet alleen in het huwelijk, maar ook in de gemeente. Voor God zijn ze gelijkwaardig, maar ze hebben niet dezelfde verantwoordelijkheden en taken. Dat blijkt al uit hun biologie (dat heeft effecten in hun psychologie, hun gedrag) en dat is Bijbels gezien ook zo. Niet alle vrouwen zijn hetzelfde en dat geldt ook voor mannen: we moeten oppassen voor een karikatuur. De Bijbel toont de door de HEERE God bedoelde diversiteit. In Christus zijn beiden - man en vrouw - niet alleen een *kind* van God, maar ook een *zoon* - en erven als het ware gelijke delen, hebben voor Gods aangezicht dezelfde waarde en mogen dan ook als priesters 'zelfstandig' (zonder tussenkomst van een man) tot God naderen met het dankoffer op hun handen.

In de samenkomsten hebben broeders de leiding en zij dienen daarbij de zusters. Hoe dat kan gaan, wordt nader uitgewerkt in BOX 25. Bedenk ook dat Jezus twaalf mannen uitkoos, hoewel Hij zeker voor vrouwen alle aandacht had en het eerst aan Maria Magdalena verscheen.

In het huwelijk komen man en vrouw op een bijzondere manier samen. In H 7 gaan we daarvoor natuurlijk eerst terug naar het eerste begin, zoals Jezus ook deed toen hij vragen over echtscheiding moest beantwoorden.

¹Paulus spreekt hier, denk ik, niet over maatschappelijke verbanden. Het lijkt mij dat we tekst overvragen als we conclusies trekken over leiding geven in bijvoorbeeld een school.

7. HET HUWELIJK

Gelijk al in Genesis 1:27 lezen we: "En God schiep de mens naar Zijn beeld; naar het beeld van God schiep Hij hem; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen." In Genesis 2 lezen we hoe de HEERE God de vrouw bouwde uit de zijde van de man. Er is een eenheid, maar ook een duidelijk verschil. Laten we daar dieper in duiken.

Beginnen bij het begin

Als Jezus wordt uitgedaagd om zich uit te spreken over echtscheiding (Mat.19:1-11), reikt Hij over Mozes heen terug naar het begin. Daar ligt de basis van al ons spreken over man en vrouw (en over het huwelijk). Hij zegt allereerst: *Hebt u niet gelezen dat Hij die hen heeft geschapen, hen van het begin af als man en vrouw heeft gemaakt?* (Mat.19:4).

Vanaf het begin is dat bijzondere onderscheid tussen man en vrouw er geweest: Hij heeft dat verschil gewild, ook om daarmee te laten zien Wie Hij is. In het huwelijk kunnen man en vrouw samen bijvoorbeeld Gods trouw en liefde laten zien. Jezus verbindt die bijzondere oorsprong van de mens (als man en vrouw) gelijk met het huwelijk: *Daarom zal een man zijn vader en zijn moeder verlaten en zich aan zijn vrouw hechten; en zij zullen tot één vlees zijn* (Mat.19:5; Gen.2:24). Dat betekent niet dat je als man of vrouw alleen compleet kunt worden in een huwelijk. In het Nieuwe Testament zien we dat sommigen (zoals Paulus) er heel bewust voor kiezen om 'alleen' te blijven. Dat vrijwillige celibaat heeft volgens Paulus goede papieren en is zelfs een bijzondere zegen. Meer daarover in H 8.

Vlees en beenderen

We gaan eerst dieper in op de schepping van de vrouw. Zonder Eva is Adam alleen. Alle dieren die bij Adam gebracht worden, kunnen dat niet veranderen. Adam ziet karakter en mogelijkheden van al die dieren en hij kan ze passende namen geven. Sommige dieren gaan de mens helpen - ze leveren melk en wol, ze helpen bij het ploegen, ze worden rijdieren. Adam moet toen al hebben beseft dat God in de schepping geweldige mogelijkheden heeft gelegd - en later is daarover veel meer ontdekt en bekend geworden. Sommige dieren kun je prima knuffelen (en er waren nog geen roofdier-neigingen), maar Adam ziet dat hij toch alleen is. De HEERE God bouwt dan uit Adams rib een compleet ander mens, een vrouw - en als Adam haar ziet, spreekt hij zich dankbaar uit in het eerste gedicht:

*Deze is ditmaal
been van mijn beenderen,
en vlees van mijn vlees!
Deze zal mannin genoemd worden,
want uit de man is zij genomen.*

Zij is uit hem gemaakt, maar toch ook anders - zij vult hem aan, is een echte hulp 'tegenover' hem. Eindelijk heeft hij iemand gevonden die echt naast hem kan staan -

BOX 27: Hechting bij lichamelijk contact

Hechting tussen mensen vindt plaats door huid-op-huid contact en heeft te maken met hormonen en de werking van onze hersenen.

Oxytocine is een belangrijk hormoon bij vrouwen: het zorgt voor hechting tussen moeder en kind, maar ook dat de vrouw hecht aan haar man. Oxytocine zorgt voor een blijvend effect in de hersenen doordat er nieuwe verbindingen tussen hersencellen worden aangelegd. Zo raak je dus echt aan elkaar verbonden.

Bij de man is een vergelijkbaar hormoon werkzaam: vasopressine. Dat hormoon zorgt ervoor dat de man zich bindt aan de vrouw waarmee hij geslachtsverkeer heeft, maar de kracht daarvan, en het effect daarvan in de hersenen, neemt af naarmate je meer wisselende partners hebt.

Bij sex komt ook veel dopamine vrij, dat zorgt voor een geweldig gevoel en kan ervoor zorgen dat je onterecht denkt dat het wisselen van partners niet zo erg is. Maar kijk maar naar die andere hormonen en wat er in onze hersenen gebeurt. Kortdurende relaties en wisseling van partners plegen roofofbouw op je vermogen om je te hechten!

Interactie

En nogmaals: er bestaat een sterke interactie tussen lichaam, ziel en geest. Alles wat we beleven, beleven we omdat we een lichaam hebben, met zintuigen, hormonen en een zenuwstelsel met een geheugen. In dat geheugen kunnen we Bijbelteksten opslaan, maar ook allerlei plaatjes die we bekijken en dingen die we als man en vrouw samen beleven. Alles waar we echt aandacht aan besteden, slaat ons geheugen grondiger op. Onze geest bedient zich van al die functies van ons lichaam ...

Een sterke interactie is er bij gevoelens van liefde: ook daar geldt dat die sterker kunnen worden naarmate we meer aandacht eraan geven. Liefde is niet een zuiver chemisch verschijnsel, al kun je wel biochemische veranderingen meten als liefde geuit wordt - en er lopen dan allerlei stroompjes door ons lichaam. Die zijn het

gevolg van wat er in ons hart en gedachten gebeurt - en daar hebben morele grenzen en keuzes veel mee te maken.

De goede volgorde

We kijken nog eens terug naar de basistekst van het huwelijk. In Gen.2:24 zit een belangrijke, Bijbelse volgorde:

- * Vader en moeder verlaten: je gaat een nieuwe levensfase in, waarin je niet meer in de eerste plaats verbonden bent aan je ouders, maar aan je man of vrouw: die komt nu op de eerste plaats.
- * Je vrouw aanhangen (hechten): iedereen ziet dat je vanaf nu samen bent. Deze stap zet je openlijk.
- * Eén vlees worden: nu kun je echt gaan hechten en aan elkaar gaan wennen.

Dat 'hechten' is zowel lichamelijk als geestelijk. Seks zorgt voor geestelijke en lichamelijke hechting - ook neurologisch en hormonaal. Gods ontwerp voor het

9. DE UNIEKE MENS

Wat maakt de Mens uniek: wat is de Mens? Of, beter: wie is de Mens? We hebben al over de schepping van de mens nagedacht, over de val en zijn gevolgen, over de verschillen tussen mannen en vrouwen en over het huwelijk. Maar er valt meer te zeggen en te ontdekken over die unieke mens - en over de Nieuwe Mens in Christus.

Wat is de mens?

In Psalm 8 stelt David de vraag: *“Wat is de mens (enosh, de sterveling), dat U aan hem denkt, en de mensenzoon (ben Adam), dat U naar hem omziet?”* Hij komt tot die vraag als hij kijkt naar de hemel als het werk van Gods vingers, onder de indruk raakt van de majesteit van de HEERE. We lijken maar zo nietig - vergeleken met Hem en afgemeten aan het grote heelal. De mens is een sterveling, we leven maar zo kort. Bovendien is de mens een zoon van Adam - en daardoor een zondaar. We hebben genoeg om ons over te schamen. Maar er is een *toch* in deze Psalm: we zijn bijna goddelijk gemaakt en bedoeld om te heersen over de werken van Gods handen. Dat wordt uiteindelijk waar in Christus, zoals Hebréeën 2:5-9 (waar Psalm 8 wordt geciteerd) duidelijk maakt: Hij is de ware Mensenzoon, de Tweede Mens. Hij is het die zichzelf eerst heeft vernederd tot de kruisdood en juist daarom met eer en heerlijkheid wordt gekroond (Fp.2:5-11). Hij is het beeld van God en daarom dienen we naar Hem te kijken als we willen weten wat het is om een echt mens naar Gods beeld te zijn. En in Hem is er ook hoop om tot onze bestemming te komen.

“You come from the Lord Adam and the Lady Eve”, said Aslan (to Caspian). “And that is both honour enough to erect the head of the poorest beggar, and shame enough to bow the shoulders of the greatest emperor on earth.”

Uit Prince Caspian, C.S. Lewis.

Het bijzondere van de mens

De mens heeft een bijzondere plaats in de schepping: hij hoort zowel bij de materiële (stoffelijke) als bij de geestelijke wereld. Dat stelt de wetenschap voor problemen, want als je van het ‘materialisme’ (zie BOX 30) uitgaat, is er geen plaats voor een andere wereld dan de materiële. Toch zijn er (voor wie daarvoor openstaat) genoeg redenen vanuit de natuurwetenschap om aan te nemen dat de mens wel degelijk

BOX 30: Materialisme (fysicalisme)

Een materialist is in dit verband niet iemand die verzot is op geld en goed, maar iemand die gelooft dat alles uit en door materie en materiële oorzaken kan worden verklaard. Enig ingrijpen van ‘buitenaf’ (door God) wordt gewoonweg niet in overweging genomen en de geest van de mens wordt dan ook verklaard uit chemische reacties. Denk aan het boek ‘Wij zijn ons brein’ van Dick Swaab.

nodig zijn om ons te laten geloven dat een dier kan blozen.'

Darwin wijdde een heel hoofdstuk aan blozen in zijn boek *The Expression of the Emotions in Man and Animals* en concludeerde dat het een uniek menselijk kenmerk is dat de evolutie leek te tartten. Blozen is geen bewust gedrag. Het wordt geregeld door het autonome zenuwstelsel. Blozen is erfelijk – het is niet aangeleerd – en hangt niet af van de kleur van je huid. Het komt wel voor bij kinderen en blinden, maar niet bij baby's en veel minder bij geestelijk gehandicapten.

Waarom blozen wij?

De schaamte veroorzaakt door blozen heeft een verzoenende functie. Het scheidt vertrouwen bij sociale interacties en maakt het makkelijker om te vergeven. Blozen is een *eerlijke* reactie. Het heeft vaak te maken met schaamte - of met verliefdheid. De fysiologie erachter is dat er adrenaline vrijkomt als reactie op een emotionele prikkel. Daardoor verwijden de haarvaten in onder andere de huid en worden de wangen rood. Blozen is onderdeel van onze non-verbale communicatie; de taal zonder woorden die erg belangrijk is in menselijke communicatie. Daar horen ook allerlei gezichtsuitdrukkingen bij. Als je iemand bezorgd ziet kijken, vraag je meestal wat er aan de hand is – en op een glimlach reageer je met een glimlach. Dat je zo goed bekken kunt trekken, komt door talrijke, goed ontworpen spieren in je gezicht – dat zijn er zo'n vijftig! Die zijn uniek voor de mens, net als je oogwit (dat

ook belangrijk is voor de communicatie) - en dus *blozen*.

De controle over de manieren waarop je communiceert (waaronder blozen) is een heel subtiel en complex samenspel van je *willekeurige* zenuwstelsel (dat wel onder invloed van je wil staat) en je *autonome* zenuwstelsel (dat niet onder invloed van je wil staat). In dat alles kun je de hand van een Ontwerper zien, Die de mens heeft toegerust om anders te zijn dan de dieren.

Typisch menselijk

Blozen is dus typisch menselijk. Onze fysiologie lijkt veel op die bij dieren, en zelfs de biochemie bij planten lijkt deels op die van de mens. Maar bij blozen zien we een dieper en principiëler verschil tussen mens en dier. Laten we beter kijken naar de lagen van figuur 9.1:

- * Moleculen (de onderste laag) volgen de wetten van chemie en fysica, maar de processen worden door de hogere lagen aangestuurd. Moleculen zijn nodig voor het leven, maar ze verklaren het leven niet en het leven ontstaat ook niet vanzelf als alle stoffen aanwezig zijn.
- * Planten hebben geen bloed, maar wel stofwisseling: gerichte biochemische reacties die in de samenhang van de cel plaatsvinden. Die stofwisseling lijkt deels op die van de mens, zoals bij de verbranding van glucose (om energie vrij te maken) en het bouwen van eiwitten. Stofwisseling is nodig voor de volgende lagen, maar verklaart die lagen niet. Planten kunnen reageren op prikkels, maar hebben geen aparte zintuigen.

Conclusie

God heeft ons mensen een heel bijzondere plek in Zijn schepping gegeven. De manier waarop Hij ons (en de hele schepping) geschapen (en gewild - Op.4:11) heeft, houdt een normering in van ons bestaan: onze Schepper heeft structuren in de werkelijkheid gelegd. Omdat alles bij Hem begint, is het logisch om Zijn Woord te raadplegen om Zijn bedoeling met dit alles te ontdekken.

De mens leeft zowel in de materiële als in de geestelijke wereld, werd een levende ziel doordat de HEERE God zelf hem de levensadem in de neus blies. Ons lichaam is bijzonder: door Hem helemaal opnieuw geweven vanuit de rode aarde (adamah) en geschikt om onze geest in te laten wonen. Lichaam, ziel en geest vormen Bijbels gezien een eenheid. Ons lichaam kent enerzijds deels dezelfde processen als bij andere levende wezens, maar is anderzijds duidelijk anders doordat alles is aangelegd op een mentaal, een geestelijk leven.

De invloed van de zondeval

Door de zondeval is ons lichaam weliswaar vergankelijk geworden, maar ons lichaam is niet de oorzaak van de zonde - het is ons denken dat is aangetast en verduisterd. De Bijbel heeft een hoge dunk van ons lichaam - christenen mogen hun lichaam zien als een Tempel van de Heilige Geest en deel van het Lichaam van Christus. Ons lichaam kent door de zondeval moeite en beperkingen, maar een christen mag

uitzien naar het moment dat ook zijn/haar lichaam wordt vernieuwd. Ondertussen mogen we ons lichaam accepteren als door Hem gegeven en het als een levende offerande aan Hem geven - en ons denken laten verlichten en hervormen (Rom. 12:1,2).

Identiteit in Christus

We vinden onze identiteit niet in hoe mensen over ons denken of in onze eigen gevoelens en ook niet in onze seksualiteit: we vinden onze identiteit in Christus. Die identiteit is aan de ene kant individueel (we zijn allemaal verschillend van elkaar en kunnen een persoonlijke band met onze Schepper hebben), maar aan de andere kant zijn we geroepen tot gemeenschap. Een bestaan als kluizenaar vindt geen grond in de Schrift. Daarom ook is het *expressieve individualisme* (Carl Trueman) van onze tijd onbijbels en schadelijk voor huwelijk, gezin en maatschappij: zo zijn we niet bedoeld.

In het huwelijk, het gezin en de gemeente kunnen we Gods hand zien: ze zijn door Hem gegeven, ook als oefenplaats om te worden wie we moeten zijn. Het huwelijk heeft hierbij een bijzondere plaats, omdat het een beeld mag zijn van Christus en de gemeente. Maar ook wie niet trouwt, kan met en door Christus een vervuld leven hebben. Een goed functionerende gemeente kan bij dit alles een belangrijke rol vervullen, daar kan eenieder naar zijn of haar gaven worden gewaardeerd en groeien in geloof.

Of de vraag naar onze identiteit - naar wie de mens ten diepste is - helder en voldoende is beantwoord, durf ik niet te beweren: dat laat ik aan de lezer over. Wel denk ik dat dit boek veel stof geeft om over na te denken.

Zowel vanuit de Schrift als vanuit de wetenschap heb ik geprobeerd om enkele lijnen trekken. Daarbij ben ik gesteund door alle denkers die vanuit diezelfde bronnen hierover (of over deelonderwerpen) hebben geschreven. En ik heb in mijn leven met mijn Heer en Heiland veel geleerd van Hem, en van veel broeders en zusters die ik heb ontmoet.

Bescheidenheid past de mens en zeker de schrijver van een boek als dit. Daarom voeg ik mij bij Johannes Kepler met zijn gebed: lees nog maar eens na in BOX 1.

De woorden van David in Psalm 40:6 citeer ik eveneens met instemming:

HEERE, mijn God, veel zijn Uw wonderen, die Ú hebt gedaan, en Uw gedachten, die U over ons hebt. Men kan ze voor U niet uiteenzetten. Zou ik ze verkondigen en uitspreken, dan zijn ze zó machtig veel dat ik ze niet kan tellen.

In Psalm 92:6 lezen we:

HEERE, hoe groot zijn Uw werken, zeer diep zijn Uw gedachten.

En natuurlijk Psalm 139, waar ik enkele zinsneden uit citeer:

HEERE, U doorgrondt en kent mij. U begrijpt van verre mijn gedachten. U bent met al mijn wegen vertrouwd. Dit kennen – het is mij te wonderlijk, te hoog, ik kan er niet bij. Ik loof U omdat ik ontzagwekkend wonderlijk gemaakt ben; wonderlijk zijn Uw werken, mijn ziel weet dat zeer goed.

Tenslotte Spreuken 1:7a:

De vreze des HEEREN is het beginsel van de kennis.

Mijn gebed is niet dat eenieder alles van dit boek onthoudt, maar dat de lezer dichter komt bij wie hij of zij moet en kan zijn - zijn of haar identiteit vindt in Christus, deel krijgt aan de Nieuwe Mens en de Nieuwe Schepping. Voor alles wat goed is in dit boek, mag de HEERE God alle eer ontvangen. Moge Hij dit zegenen!

Wie is de Mens? - een Bijbels biologische blik

De mens is bijzonder, bijvoorbeeld omdat alleen wij kunnen blozen. Ontdek in dit boek wat dat betekent, waar we vandaan komen, wat onze identiteit en wat onze bestemming is. In dit boek spreekt een bioloog - niet alleen vanuit de natuurwetenschap, maar vooral ook vanuit de Bijbel.

"Met respect en veel instemming gelezen. Kees schreef een boeiend, leerzaam en Bijbelgetrouw boek. Ik ben hem er dankbaar voor." (Ds. Jaap Kieviet)

"Puik stuk werk, zeker waar het de Schriftuurlijke doordenking betreft rondom man/vrouw en huwelijk in al zijn aspecten. Met genoeg en dit grondige werk doorgenomen." (Drs. Henk Murriss, bioloog)

"Kees slaagt erin in niet te lang bestek veel mee te geven, in een toegankelijke stijl. Ook relatief 'technische' thema's weet hij eenvoudig te verwoorden. De boxjes met extra informatie zijn verrijkend en laten iets zien van de complexiteit en wijsheid van Gods scheppingswerk. Kees geeft een voluit bijbels antwoord op de vraag naar onze identiteit. Ik kan dit boek van harte aanbevelen en wens het een groot bereik toe!" (Dr. Maarten Klaassen)

"Dit boek geeft veel stof tot nadenken en om van te leren. Je proeft de passie van Kees om zijn kennis als Bijbelgetrouwe bioloog te delen in Gods Koninkrijk. Dat dit boek tot zegen mag zijn voor veel lezers!" (Drs. Jan Willem Slager, theoloog, directeur Logos instituut)

De schrijver publiceerde eerder 'In de voetsporen van Kepler' (uitverkocht) en 'Huwelijk in Bijbels licht'. Bij Het Zoeklicht verscheen van hem een commentaar op Openbaring en er verschijnt binnenkort een commentaar op Hebreeën.

Voor meer info zie keesfieggan.nl.

